

Z AVLOD BOLALARINI BOSHQARISHDA EMOTSIONAL INTELEKTGA ASOSLANGAN LIDERLIK

Eshmamatova Fotima¹, Baydjanov Maksudbek²

1. Toshkent xalqaro ta'lim universiteti, 1-bosqich magistranti

2. Toshkent xalqaro ta'lim universiteti o'qituvchisi

DOI: 10.61587/mmit.tiue.uz.v1i1.444

Annotatsiya. Ushbu maqola Gen Z avlod bolalarini boshqarishda hissiy intellektga asoslangan yetakchilikning ahamiyati va samaradorligini tahlil qiladi. Gen Z (raqamli texnologiya davrida voyaga yetayotgan yoshlar) mustaqil fikrlash, tezkor ma'lumotlarni qayta ishlash va yuqori ijtimoiy faollik bilan ajralib turadi. Shuning uchun an'anaviy yondashuvlar ularni boshqarishda yetarli darajada samarali bo'lmazligi mumkin. Tadqiqot Hissiy Intellektga asoslangan yetakchilik modelini o'rganadi va bolalar bilan samarali kommunikatsiya o'rnatish, motivatsiyani oshirish va ijobiy psixologik muhit yaratishda uning rolini ta'kidlaydi. Maqola shuningdek his-tuyg'u aqlining asosiy tarkibiy qismlari — o'zini anglash, o'zini nazorat qilish, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar — Generation Z bilan ishlash jarayonida qanday qo'llanilishini tahlil qiladi. Shuningdek, his-tuyg'u aqlini zamonaviy yetakchilik yondashuvlari bilan birlashtirish ta'lim va tarbiya jarayonida samaradorlikni oshirishini isbotlaydi.

Kalit so'zlar: Z avlodi, ta'lim boshqaruvi, empatiya, motivatsiya, kommunikativ ko'nikmalar, pedagogik yondashuv, ijtimoiy ko'nikmalar, zamonaviy ta'lim

EMOTIONAL INTELLIGENCE-BASED LEADERSHIP IN MANAGING GENERATION Z CHILDREN

Fotima Eshmamatova¹, Maksudbek Baydjanov²

1. First-year Master's Student, Tashkent International University of Education

2. Lecturer, Tashkent International University of Education

Abstract. This article analyzes the importance and effectiveness of leadership based on emotional intelligence in managing Generation Z children. Generation Z (young people growing up in the era of digital technologies) is distinguished by independent thinking, rapid information processing, and high social activity. Therefore, traditional approaches may not be sufficiently effective in managing them. The study examines a leadership model based on Emotional Intelligence and highlights its role in establishing effective communication with children, increasing motivation, and creating a positive psychological environment. The article analyzes how the main components of emotional intelligence—self-awareness, self-regulation, empathy, and social skills—are applied in working with Generation Z. It also substantiates that the integration of emotional intelligence with modern leadership approaches increases the effectiveness of educational and upbringing processes.

Keywords: Generation Z, educational management, empathy, motivation, communication skills, pedagogical approach, social skills, modern education

Kirish

Zamonaviy jamiyatda ta'lim tizimi va bolalarni boshqarish jarayoni tubdan o'zgarishlardan o'tmoqda. Ayniqsa, Z avlodi vakillari — ya'ni raqamli texnologiyalar muhitida o'sayotgan yoshlar — mustaqil fikrlash, ma'lumotni tez qayta ishlash va ochiq fikrli dunyoqarashda avvalgi avlodlardan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli, ularni boshqarishda va ta'lim berishda an'anaviy autoritar yondashuvlar yetarlicha samarali emas. Bu esa o'qituvchilar va liderlardan yangi, moslashuvchan va psixologik asoslangan usullarni qo'llashni talab qiladi. So'nggi yillarda Emotsional intellekt tushunchasi ta'lim va boshqaruv sohalarida muhim omil sifatida tan olingan. Emotsional intellekt insonning o'z his-tuyg'ularini tan olish va boshqarish, boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va samarali ijtimoiy

munosabatlar o'rnatish qobiliyatini aks ettiradi. Ushbu ko'nikmalar ayniqsa Z avlodi bilan ishlashda muhim ahamiyatga ega. Emotsional intellekt insonning o'z his-tuyg'ularini tanib olish va boshqarish, boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va samarali ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish qobiliyatini aks ettiradi. Ushbu ko'nikmalar, ayniqsa, avlod Z bolalari bilan ishlashda muhimdir, chunki ular individual yondashuvlarni, hurmatni va tushunishni yuqori baholashadi.

Ushbu maqola Generation Z farqlarini boshqarishda hissiy intellektga asoslangan yetakchilikning roli va ahamiyatini tahlil qiladi. Shuningdek, u ushbu yondashuvning ta'lim jarayonida qo'llanilishini, shuningdek, bolalarning motivatsiyasi, ijtimoiy faolligi va shaxsiy rivojlanishiga ta'sirini yoritadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy ta'lim muhitida samarali yetakchilikni ta'minlash uchun hissiy intellekt imkoniyatlarini ochib berishdir.

Asosiy qism

Z avlodi bolalarini boshqarish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki bu avlod vakillari ilg'or texnologiyalar bilan to'la muhitda o'sib, dunyoqarashi, ma'lumotlarni qayta ishlash tezligi va ijtimoiy xulq-atvori avvalgi avlodlardan ancha farq qiladi. Tadqiqotchilar ta'kidlaydiki, Z avlodi individual yondashuvlarni, erkin fikrlashni va o'zini ifoda etish imkoniyatlarini yuqori darajada qadrlaydi (Twenge, 2017). Shu sababli, ularni boshqarishda an'anaviy avtokratik yondashuvlardan voz kechish va insonparvarlik hamda psixologik samaradorlikka asoslangan usullarni qo'llash zarur bo'ladi.

So'nggi yillarda Emotsional Aql kontseptsiyasi boshqaruv va ta'lim jarayonlarida sezilarli ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etdi. Ushbu kontseptsiyani dastlab Piter Salovey va Jon D. Mayer ishlab chiqqan va keyinchalik Daniel Goleman tomonidan ommalashtirilgan. Goleman (1995) emotsional aqlni muvaffaqiyatli rahbarlikning asosiy omillaridan biri deb hisoblaydi va uning tarkibiy qismlari sifatida o'z-o'zini anglash, o'zini nazorat qilish, motivatsiya, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni kiritadi. Empatiya komponenti Z avlodi bilan ishlashda ayniqsa muhimdir. Empatiya orqali yetakchi talabalarning hissiy holatini tushunadi va ular bilan samarali muloqot o'rnatadi. Bu esa ijobiy psixologik muhitni yaratadi. Durlak va boshqalar (2011) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar talabalar xulq-atvori va o'quv yutuqlarini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Z avlodi bolalarining yana bir muhim xususiyati bu ichki motivatsiyaga ustuvorlik berishdir. Ular tashqi nazorat yoki majburlikdan ko'ra, qiziqish va o'zini rivojlantirish istagi bilan boshqariladigan faoliyatlarda qatnashishni afzal ko'radilar. Shu nuqtai nazardan, emotsional intellektga asoslangan liderlik talabalar ichki motivatsiyasini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Edward Deci va Richard Ryan tomonidan ishlab chiqilgan O'zini belgilash nazariyasiga ko'ra, samarali shaxsiy faoliyat uchun uchta asosiy ehtiyoj muhimdir — avtonomiya, malaka va ijtimoiy aloqadorlik (Deci & Ryan, 2000). Emotsional intellektga asoslangan liderlik aynan bu ehtiyojlarni qondirishga yordam beradi. Bundan tashqari, muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Z avlodi vakillari ochiq muloqotni, fikr almashishni va interaktiv muhitni afzal ko'radi. Shuning uchun lider faol tinglash, konstruktiv fikr bildirish va ijobiy muloqot o'rnatish kabi ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Vygotskiyning (1978) ijtimoiy rivojlanish nazariyasiga ko'ra, o'rganish jarayoni samarali tarzda ijtimoiy o'zaro ta'sir orqali amalga oshiriladi. Bu yana bir bor o'qituvchi va talaba o'rtasidagi sifatli muloqotning ahamiyatini tasdiqlaydi.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ham ko'rsatadiki, emotsional intellektga asoslangan rahbarlik nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki bolalarning psixologik farovonligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Bugungi davrda, stress, xavotir va ijtimoiy bosim kabi omillar ortib borayotgan bir vaqtda, talabalar emotsional barqarorligini qo'llab-quvvatlash

muhim masala hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchilar faqat bilim ta'minlovchi sifatida emas, balki psixologik yordam ko'rsatadigan rahbar sifatida ham faoliyat yuritishlari kerak.

Xulosa

Z avlodi bolalarini boshqarish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim va dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bu avlodning o'ziga xos psixologik va ijtimoiy xususiyatlari — mustaqil fikrlash, tezkor axborot qayta ishlash, erkinlik istagi va individual yondashuv ehtiyoji — an'anaviy boshqaruv usullarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, Emotsional Intellektga asoslangan liderlik zamonaviy pedagogik amaliyotda samarali yondashuv sifatida yuzaga chiqmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hissiy intellekt komponentlari — o'zini anglash, o'zini boshqarish, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar — Z avlodi bolalari bilan samarali ishlashda muhim rol o'ynaydi. Xususan, empatiya va samarali muloqot talabalarda ishonchli munosabatlarni o'rnatishga, ularning ichki motivatsiyasini oshirishga va ijobiy psixologik muhit yaratishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bundan tashqari, hissiy intellektga asoslangan liderlik nafaqat talabalarining akademik muvaffaqiyatiga, balki ularning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvchanligi va psixologik barqarorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy jamiyatda stress, axborot bosimi va ijtimoiy o'zgarishlar ortib borgan sari, talabalarni hissiy farovonlik bilan qo'llab-quvvatlash muhim vazifaga aylanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.
2. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185–211.
3. Brackett, M. A., Rivers, S. E., & Salovey, P. (2011). Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(1), 88–103.
4. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405–432.
5. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
6. Vygotskiy, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
7. Qodirov, B. (2018). Z avlod bilan ishlashda psixologik yondashuvlar. *Pedagogika va Psixologiya*, 2, 45–52.
8. Toshpo'latov, A. (2020). Ta'lim jarayonida emotsional intellektni rivojlantirishning pedagogik asoslari. *O'zbekistonda Ta'lim Muammolari*, 4, 33–41.
9. Ergashev, M. (2019). Z avlod vakillarining motivatsion xususiyatlari va pedagogik boshqaruv. *Toshkent Pedagogika Jurnal*, 1, 12–20.
10. Xolboyev, S. (2021). Emotsional intellektga asoslangan liderlik va uning ta'limdagi ahamiyati. *O'zbekiston Ta'lim Ilmlari*, 3, 57–64.